

Katov dom

Budova renesančného meštianskeho domu (existoval ako kamenný dom pravdepodobne už v roku 1607) je jedinou zachovanou stavbou tohto typu v Trenčíne, neporušenou vo väčšej miere neskoršími prestavbami. Reprezentuje charakteristický meštiansky dom s okružnou pavlačou, v ktorom boli umiestnené ako obytné priestory, tak aj hospodársko-výrobná časť a čierna kuchyňa.

„*Katov dom*“, „*Katovňa*“, alebo „*Dom mestského kata*“, ako už jeho vžitý tradičný názov naznačuje, je historicky aj mestskou tradíciou spájaný s výkonom spravodlivosti a väzením. Nakoľko je toto spojenie oprávnené nie je celkom jasné. Podľa niektorých údajov býval na konci 19. storočia v tomto dome mestský dráb a istý čas tu bolo i väzenie. Niektorí uvádzajú, že v 16. – 17. storočí skutočne slúžil ako obydlie mestského kata.

Výkon práva a určovanie trestu bolo v rukách mestského magistrátu a richtára, ktorých úlohou bolo udržiavať tzv. *mestský mier*. Avšak mandátom kráľa Žigmunda z roku 1421 boli z výkonu hrdelného práva mestských súdov vyňaté osoby šľachtického pôvodu, ktoré mal súdiť krajinský súd.

Richtár a *Mestská rada* mali aj súdnu právomoc. Menšie prípady sa prejednávali na zasadaní *Magistrátu* (menšej vnútornej Mestskej rady), väčšie riešil richtár s dvoma alebo troma vybranými členmi senátu na osobitných zasadaniach, ktorá sa konali v stredu, alebo vo štvrtok. Na súdnych sporoch, ktoré sa týkali porušenia verejného poriadku alebo bezpečnosti mesta sa zúčastňoval *mestský kapitán*, ktorý v takýchto prípadoch zvyčajne vystupoval vo funkcii žalobcu.

Okrem richtára mal sudcovskú právomoc mal aj podžupan Trenčianskej župy a v skorších dobách i hradný kastelán či kapitán. Iľesháziovci, však rovnako ako Pálffyovci, dostali od panovníka právo meča, a teda hrdelnú právomoc nad poddanými na svojich majetkoch.

Šéfom mestských hajdúchov a strážnych bol *hlavný mestský kapitán*. Trenčín mal niekedy až dvoch mestských kapitánov, ktorí napr. v 16. – 17. storočí dostávali ročný plat po 20 – 30 zlatých. Okrem hlavného kapitána sa volil niekedy i jeho zástupca (*vicekapitán*), alebo sa volili dvaja kapitáni, jeden pre vnútorné mesto a jeden pre predmestia. Z funkcie vicekapitána sa vyvinul úrad mestského *poručíka* (hadnaď), ktorý sa stal výkonným orgánom hlavného kapitána a od konca 18. storočia aj veliteľom mestskej stráže. Početnú skupinu bezpečnostného personálu tvorili mestskí drábi, strážcovia brán a hlásnici.

V roku 1849 boli zrušení stoliční hajdúsi a namiesto nich sa o bezpečnosť starali žandári. Tých síce odvolali hneď po rakúsko-uhorskom vyrovnaní, ale v decembri 1883 sa vrátili.

Po rozhodnutí o zrušení vojenskej posádky v meste a na hrade v roku 1779 za cisára Jozefa II. sa definitívny odchod vojakov uskutočnil až r. 1783. O bezpečnosť sa potom starala početná *Mestská vojenská stráž*, ktorá mala napríklad v r. 1808 až 170 mužov.

Expozície:

„Právo a spravodlivosť v starom Trenčíne“ obsahuje exponáty:

- *predmety útrpného práva*: meče trenčianskeho kata, klada – pranier, dereš, okovy, trojramenný šľahák, replika škripca, veľké koleso z voza + palica
- *predmety mestskej justície*: stolec trenčianskeho richtára, maľovaná truhlica trenčianskeho magistrátu, Verböci: Tripartitum, J. Branecký: Trenčín –Trnava
- *predmety mestskej ostrahy a represie*: halapartne mestských drábov, uniforma mestského policajného kapitána, čákovy a čiapky trenčianskych mestských hajdúchov a policajtov, zbrane – šable a pušky trenčianskych mestských hajdúchov a policajtov, fotografie mestských policajtov
- *doplnkové predmety*: kostolná pokladnička drevená, z r. cca 1750, kostolná pokladnička železná z r. 1750, kované zámky - 17 – 19.stor., lekárnické závažie, librové závažia, Brabenetz: Justícia – olej na plátne, kópia

„Zo starého Trenčína“ obsahuje exponáty:

- kolekcia vedút Trenčína z 18. - 19. storočia
- kolekcia olejomalieb od rakúskeho maliara Philipa Baszlera a od trenčianskeho autodidakta veľmi dobrej úrovne Arthura Lieszkovszkého
- Johan Perger: Park v Trenčíne, 1865, olej na plátne
- neznámy autor: Matúš Čák Trenčiansky, olej na plátne
- honosné, bohato zdobené sedlá a jazdecké postroje zástupcov *Trenčianskej župy*, ktorý sa zúčastnili jazdy v slávnostnom sprievode pri dvoch historických udalostiach poslednej tretiny 19. storočia v Uhorsku
- dve zástavy s erbom Trenčianskej župy na jednej strane a ilešháziiovským erbom na druhej. Obe zástavy sú zhodné formátom i námetom, rozdiel je vo výtvarnej technike. Jedna zástava je maľovaná a druhá vyšívaná na hodvábe.
- renesančný *hodinový stroj* z mestskej Dolnej brány, 17. storočie
- železná koruhvička s mestským znakom zo začiatku 16. storočia, z bývalej renesančnej radnice
- cechové skrinky trenčianskych truhlárov, čižmárov a zámočníkov z 18. – 19. storočia
- cechové zvolávacie tabuľky
- výrobky rôznych remesiel – kováčstvo, medikováčstvo, cínarstvo, čižmárstvo